

**АНДРАГОГІЧНА МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ANDRAGOLOGICAL MODEL OF EDUCATION IN THE SYSTEM
OF PROFESSIONAL-PEDAGOGICAL EDUCATION**

Олександра Дубасенюк

**почесний академік НАПН України, доктор педагогічних наук,
професор, професор кафедри педагогіки,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,**

Анотація. У статті наголошується на важливості освіти дорослих в умовах ціложиттєвого навчання; розкривається роль методу моделювання, який сприяє систематизації знань про досліджуваний об'єкт. Обґрунтовано андрагогічну модель навчання та виявлено головну її відмінність від педагогічної, яка розглядає дорослих в якості суб'єктів освіти. Представлено і проаналізовано андрагогічні моделі професійно-педагогічної освіти.

Ключові слова: освіта дорослих, модель, моделювання, андрагогічна модель навчання, професійно-педагогічна освіта. \

Abstract. The article emphasizes the importance of adult education in conditions of lifelong learning; reveals the role of the simulation method, which helps to systematize knowledge about the object being studied. The andragogical model of education was substantiated and its main difference from pedagogical, which considers adults as subjects of education is revealed. The andragogical models of vocational-pedagogical education are presented and analyzed.

Key words: adult education, model, modeling, andagogical model of education, vocational and pedagogical education.

Вступ. Глобалізаційні процеси у світі на початку ХХІ ст., соціально-економічні трансформації, що відбуваються нині в українському суспільстві, розвиток ринкових відносин, прискорення науково-технічного прогресу вимагають розробки андрагогічних засад неперервного оновлення знань, необхідних для успішного професійного та особистісного розвитку фахівця. Здійснюється перехід від «освіти на все життя» до «освіти впродовж життя». Тому актуалізується проблема розробки андрагогічної моделі навчання дорослої людини, яка будується на андрагогічних принципах, що становлять теоретичні засади освіти дорослих.

Для організації, вивчення та вдосконалення професійної-педагогічної освіти з метою отримання нового знання, цілісної інформації про досліджуваний об'єкт було обрано метод моделювання, який в останні роки широко використовується в багатьох галузях науки, в тому числі андрагогії. Наукове обґрунтування методу моделювання представлено у працях В. Афанасьєва, В. Венікова, Б. Глінського, І. Новика, В. Штоффа (Афанасьєв, 1982; Веніков, 1984; Глинский, Грязнов, Дынин, Никитин, 1965; Новик, 1965; Штофф, В., 1966) та ін.

Визначений метод наукового пізнання висвітлено у роботах відомих педагогів (Архангельский, 1980; Дахин, 2003; Зотов, 1973; Конаржевский, 1986; Кузьмина, 1970; 2012, Новиков, 2001; Шапран, 2015). має інтегративний характер, що дає змогу об'єднати емпіричне і теоретичне в педагогічному дослідженні. У цілому моделювання визначається як метод опосередкованого пізнання, при якому для отримання інформації про досліджуваний об'єкт, явище чи систему досліджується допоміжний абстрактний об'єкт або структура, які мають певну відповідність з реальними явищами і замінюють оригінали в отриманні узагальнених знань.

Не зважаючи на достатньо широку репрезентативність наукових праць в окресленому напрямі, спостерігається деяка обмеженість у дослідженні андрагогічної моделі навчання в системі професійно-педагогічної освіти. Виникає потреба у більш детальному розгляді визначеної проблематики, що спонукає до теоретичного обґрунтування зазначених проблем..

Мета дослідження: проаналізувати андрагогічні моделі професійної підготовки педагогів, що розроблені та обґрунтовані у межах 30-річної діяльності Житомирської наукової школи «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів».

1. Моделювання педагогічних систем, процесів, явищ.

На сучасному етапі метод моделювання використовується в багатьох дослідженнях, які пов'язані з вивченням проблем вищої школи (Гура, 2008; Демченко, 2005; Капченко, 2002; Ліпіна, 2005; Міщенко, 2004; Степашко В., 2004). На думку Т. Ліпіної, можна виділити два типи моделей: перший вид – модель – зразок, стандарт, еталон, який вбирає в себе систему ознак, зв'язків, що притаманні ідеальному образу; другий вид – модель – структура, дія, механізм, що забезпечує функціонування й розвиток процесу, який формується (Ліпіна, 2005, с.103-121).

Специфічними особливостями моделювання як методу є цілісність вивчення процесу, що дозволяє виокремити не тільки його складники, але й зв'язки між ними. Ще однією особливістю методу моделювання є можливість вивчення процесу до його реалізації. Моделювання, з погляду П. Образцова, розглядається як метод опосередкованого вивчення об'єкта, у процесі якого досліджується чи засвоюється не сам об'єкт дослідження, а деяка проміжна модель, спеціально створена для цього. Модель при моделюванні є об'єктом, який має подібність у деяких відношеннях з прототипом і служить засобом описування та (або) пояснення, та (або) прогнозування поведінки прототипу [294, с.218]. На цю особливість методу моделювання вказує і С. Гончаренко: «сутність моделювання полягає у встановленні подібності явищ (аналогій),

адекватності одного об'єкта іншому в певних відношеннях і на цій основі перетворення простішого за структурою і змістом об'єкта в модель складнішого (оригінал)». Модель постає як допоміжний засіб, який у процесі пізнання, дослідження дає нову інформацію про основний об'єкт вивчення. Модель може сприяти і конструюванню нового, ще невідомого практиці. У такому випадку дослідник, виявивши характерні риси існуючих явищ, процесів педагогічної практики, починає пошук нового з їх компоновки, поєднання, моделює принципово новий стан об'єкта вивчення» (Гончаренко, 2008, с.119-120).

З погляду дослідників Б. Кузьменка та О. Чайковської, «моделювання – це одна з основних категорій пізнання. На ідеї моделювання базується будь-який метод наукового дослідження, як теоретичний (коли використовуються абстрактні моделі), так і експериментальний (що використовує предметні моделі)» (Кузьменко, Чайковська, 2008, с.12). Отже, процес моделювання передбачає такі складники: суб'єкта, який досліджує закономірності предметів або процесів природи, суспільства, мислення (дослідник); об'єкта дослідження (професійно-педагогічна освіта); моделі, яка опосередковано характеризує відношення між суб'єктом пізнання і об'єктом, якого пізнають.

2. Особливості андрагогічної моделі навчання. У межах Житомирської наукової школи «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів», науковці досліджують різні аспекти побудови андрагогічної моделі навчання в умовах неперервної освіти (О. Антонова, 2018, С. Вітвицька, 2017; О. Вознюк, 2017; О. Дубасенюк, 2018; Н. Сидорчук, 2016; Т. Шанскова, 2015; Н. Якса, 2009 та ін.). Проведені дослідження спираються на досвід освіти дорослих, накопичений світовою наукою. На думку зарубіжних і вітчизняних учених М. Ноулза, 1980; Р. Сміта, П. Джарвіса, 2004; Ю. Кулюткіна, 1985; С. Змійова, 2000; О. Аніщенко, 2012; С. Зінченко, 2012; Л. Лук'янової, 2017; О. Огієнко, 2017; Л. Сігаєвої, 2010; та ін., андрагогічна модель навчання – це організація діяльності педагога й учня (студента), що ґрунтується на концептуальних положеннях, які відображають основні ідеї продуктивного підходу (Кулюткін,

1985; Освіта дорослих, 2012).

Андрагогічна модель навчання має свої особливості: **1.** Учні/студентів належить провідна роль у процесі навчання, тобто він постає як суб'єкт навчання. **2.** Дорослий, який навчається (студент – майбутній фахівець визначає себе як особистість, що прагне до самореалізації, до самостійності, до самоуправління й усвідомлює себе здатним до цього. **3.** Майбутній фахівець наділений певним життєвим (побутовим, соціальним, професійним) досвідом, що може бути використаний як важливе джерело навчання. **4.** Студент здобуває освіту для вирішення важливої життєвої проблеми й досягнення конкретної життєвої мети. **5.** Майбутній фахівець розраховує на невідкладне застосування отриманих у ході навчання вмінь, навичок, знань і якостей. **6.** Навчальна діяльність дорослого, який навчається, значною мірою детермінується тимчасовими, просторовими, професійними, соціальними чинниками, що або обмежують, або сприяють процесові навчання. **7.** Процес навчання майбутнього фахівця організований у вигляді спільної діяльності педагога і студента на етапах: планування, реалізації, оцінювання, корекції.

Відтак, виявлено головну відмінність андрагогічної моделі навчання від педагогічної, яка полягає в тому, що в ній учень/студент активно і реально бере участь в організації процесу навчання. Виходячи з основних концептуальних положень, що розроблено дослідниками наукової школи з опорою на світовий та вітчизняний досвід, Н. Яксою представлено андрагогічну модель навчання (Якса, 2009; с. 392) (таблиця 1.). При цьому було враховано соціально-психологічні установки учнів/студентів: самосвідомість, досвід, готовність до навчання (мотивація) і мету навчання, використання отриманих знань, умінь, навичок, участь у процесі навчання. Н. Якса виділяє такі показники: *характер установки* (прагнення до самостійності, незалежності, самоуправління; наявність значного обсягу життєвого, а саме побутового, соціального, професійного досвіду; необхідність вирішити життєво важливу проблему, висока мотивація;

невідкладне вирішення життєво важливої проблеми; активна позиція; діяльнісні й рольові установки учнів/студентів (самостійний пошук інформації); активна, провідна роль у визначенні параметрів навчального

Андрагогічна модель навчання

Таблиця 1.

Соціально-психологічна установка учнів (студентів)	Характер установки	Діяльнісні й рольові установки учнів (студентів)	Діяльнісні й рольові характеристики педагога	Характер організації процесу навчання
Самосвідомість	Прагнення до самостійності, незалежності, самоуправління	Самостійний пошук інформації; активна, провідна роль у визначенні параметрів навчального процесу	Надання допомоги у визначенні параметрів навчального процесу і пошуку інформації	Самостійне визначення параметрів навчання і формування знань, умінь і навичок
Досвід	Наявність значного обсягу життєвого (побутового, соціального, професійного) досвіду	Важлива роль досвіду: використання його в якості одного з джерел навчання	Надання допомоги у виявленні досвіду учнів (студентів) і його використанні в процесі навчання	Індивідуалізація навчання, що переслідує конкретні індивідуальні цілі навчання
Готовність до навчання (мотивація) і мета навчання	Визначається необхідністю вирішити життєво важливу проблему; висока мотивація	Провідна роль у формуванні мотивації і визначенні мети навчання	Надання допомоги у виявленні освітніх потреб і визначенні мети навчання	Індивідуалізація навчання, що переслідує загальні, уніфіковані цілі

Використання отриманих ЗУНів	Негайне, невідкладне, з метою вирішення життєво важливої проблеми	Формування ЗУНів, необхідних для вирішення життєво важливої проблеми	Надання допомоги в доборі змісту навчання	Навчання за міждисциплінарними модулями (блоками)
Участь у процесі навчання	Активна	Активна участь на всіх етапах процесу навчання	Організація спільної діяльності щодо побудови процесу навчання	Спільна діяльність учнів (студентів) і педагога щодо організації процесу навчання

процесу; важлива роль досвіду: використання його в якості одного з джерел навчання; провідна роль у формуванні мотивації і визначенні мети навчання; формування знань, умінь та навичок, необхідних для вирішення життєво важливої проблеми, активна участь на всіх етапах процесу навчання; *діяльнісні й рольові характеристики педагога* (надання допомоги у визначенні параметрів навчального процесу і пошуку інформації, у виявленні досвіду учнів (студентів) і його використанні в процесі навчання, допомога у виявленні освітніх потреб і визначенні мети навчання, допомога у доборі змісту навчання, організації спільної діяльності щодо побудови процесу навчання); *характер організації процесу навчання* (самостійне визначення параметрів навчання і формування знань, умінь і навичок, індивідуалізація навчання, що передбачає конкретні індивідуальні цілі навчання; навчання за міждисциплінарними модулями /блоками; спільна діяльність учнів/студентів і педагога щодо організації процесу навчання) (Якса, 2009). Як видно, усі представлені вище положення, що характеризують андрагогічну модель навчання, можуть бути використанні як для підготовки майбутніх педагогів, так і до навчання педагогів у системі підвищення кваліфікації.

3. Системні андрагогічні дослідження у межах наукової школи. У визначеному напрямку науковцями школи здійснено також комплексні андрагогічні розвідки, що знайшли відображення у низці колективних монографій «Професійно-педагогічна освіта : сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку» (Житомир, 2006, 2008), «Теорія і практика професійної майстерності в умовах ціложиттєвого навчання» (Житомир, 2016), «Професійна освіта: андрагогічний підхід» (Житомир, 2018), а також результати дослідження представлено у науковому часопису «Андрагогічний вісник». Дослідниками розроблено різноманітні андрагогічні моделі навчання: модель системи професійно-педагогічної підготовки студентів університетів у контексті вимог єдиного європейського освітнього простору (Сидорчук, 2008); концепцію неперервної освіти як системи взаємопов'язаних компонентів (цілепокладання, прогнозування і планування потреби в педагогічних кадрах) (Вітвицька, 2012, 2018); досліджено феномен обдарованості дорослих, який передбачає розвинену пізнавальну мотивацію, інтелектуальний розвиток, здатність до креативності (Антонова, 2018), особливості професійної діяльності викладача вищої школи у контексті сучасних викликів та окреслено проблеми змісту їх підготовки (Дубасенюк, 2017, 2018); модель професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до роботи з дезадаптованими дошкільниками (Зданевич, 2014) та ін. Упроваджено практико-орієнтований підхід у процесі вивчення курсів «Андрагогіка», «Основи андрагогіки та акмеології», «Актуальні проблеми професійної освіти», «Моделювання освітньої та професійної підготовки фахівця», «Педагогіка вищої школи» та інших педагогічних дисциплін.

4. Андрагогічна модель професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах другої вищої освіти. З метою більш детального аналізу результату дослідження у визначеному напрямі представимо науковий доробок Т. Шанскової, яка у процесі дослідження теоретичних і методичних засад професійної підготовки фахівців

гуманітарного профілю в умовах другої вищої освіти розробила відповідну авторську андрагогічну модель. Запропонована модель спрямована на реалізацію соціального замовлення на фахівця гуманітарного психолого-педагогічного профілю, що складається з теоретико-методологічного, методичного, технологічного та результативного блоків (рис. 1).

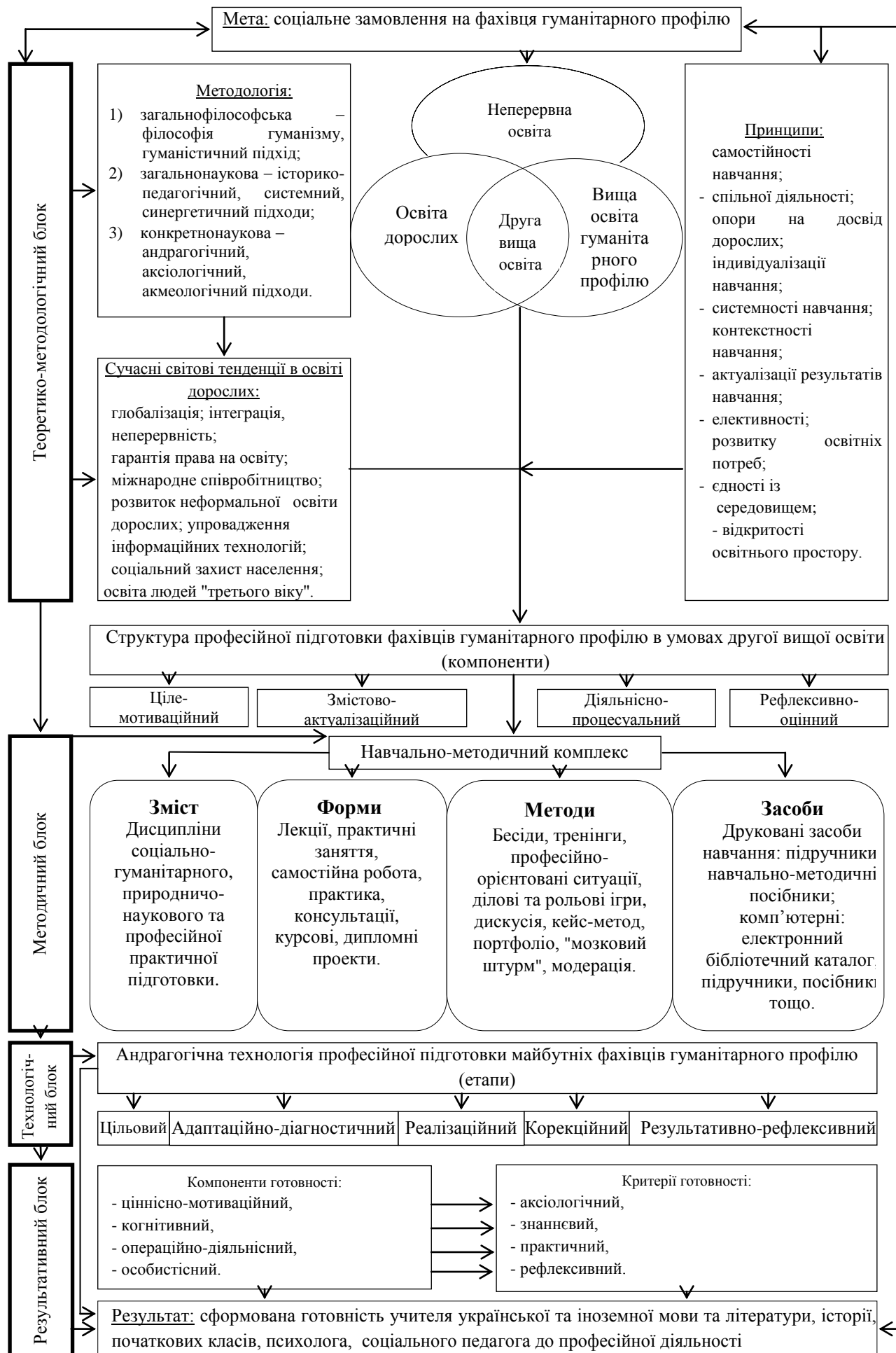

Рис. 1. Андрагогічна модель професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах другої вищої освіти (За Т. Шансковою)

Дослідником окреслено структуру концептуальної моделі, що визначається методологічною базою та логікою дослідження. Обґрунтовані методологічні засади професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю умовах другої вищої освіти дозволяють застосовувати різнорівневу методологію її розгляду. Т. Шансковою (2015) послідовно проаналізовано особливості кожного представленого блоку.

Теоретико-методологічний блок андрагогічної моделі є відображенням концептуальних засад професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах другої вищої освіти, що забезпечує методологічне й теоретичне обґрунтування та практичну реалізацію освітньої діяльності факультетів післядипломної освіти, центрів перепідготовки фахівців у ВНЗ, базується на діалектиці загального, особливого, одиничного з урахуванням основних змістово-поняттєвих категорій – "освіта дорослих", "неперервна освіта", "друга вища освіта", "вища освіта гуманітарного профілю". Автором доведено, що їх взаємозв'язок детерміновано специфікою навчання дорослої людини відповідно до її віку, освітніх та життєвих потреб, реальних можливостей, індивідуальних особливостей і досвіду, психіки і фізіології, уміння пристосуватися до суспільних перетворень, готовність до змін, здатність навчатися впродовж життя. Отже, модель побудовано на основі інтеграції принципів навчання дорослих, неперервної освіти та професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю.

Методичний блок андрагогічної моделі вміщує розроблений науковцем навчально-методичний комплекс професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю, що являє собою сукупність нормативної, організаційної та навчально-методичної документації, об'єднаних єдиною методологією та організацією процесу викладання. Розкрито зміст професійної підготовки, що включає в себе дисципліни соціально-гуманітарної, природничо-наукової та професійної практичної підготовки, які оптимально поєднані в навчальних планах. Важливо зазначити, що методика професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю включає

застосування як традиційних форм та методів навчання (лекції, практичні, лабораторні, самостійна робота, практика, консультації, курсові та кваліфікаційні роботи, розв'язання педагогічних, професійно орієнтованих педагогічних задач та вирішення творчих завдань), так й інноваційних (тренінги, ділові та рольові ігри, кейс-метод, портфоліо, "мозковий штурм", модерація). Окреслена методика має андрагогічне спрямування й охоплює засоби навчання (підручники, навчально-методичні посібники, комп'ютерні – електронний бібліотечний каталог, електронні підручники, посібники тощо).

У *технологічному* блоці моделі Т. Шансковою (2015) представлена андрагогічна технологія професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах другої вищої освіти та алгоритм її впровадження відповідно до цільового, адаптаційно-діагностичного, реалізаційного, корекційного та рефлексивно-результативного етапів. Розроблена технологія ґрунтується на таких принципах, як контекстність, урахування життєвого та професійного досвіду, системність, диференціація й індивідуалізація навчання, актуалізація результатів навчання, елективність та спрямованість на особистісний розвиток.

Результативний блок моделі, з погляду науковця, має вміщувати результат професійної підготовки фахівців гуманітарного профілю в умовах другої вищої освіти, яким визначено сформовану готовність учителя української та іноземної мови, літератури, історії, початкових класів, психолога та соціального педагога до професійної діяльності. Т. Шансковою також обґрунтовано структуру досліджуваної готовності, яка передбачає наявність наступних компонентів, як ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний, відповідні критерії (аксіологічний, знаннєвий, практичний, рефлексивний), а також рівні готовності студентів гуманітарного профілю до професійної діяльності (низький, середній, достатній, високий).

Результати експериментального дослідження Т. Шанскової (2015) засвідчили суттєве зростання показників професійної готовності фахівців гуманітарного профілю в умовах другої вищої освіти в експериментальних групах порівняно з контрольними за допомогою використання методів статистичного аналізу, зокрема F^* критерію кутового перетворення Фішера. Зросли показники ціле-мотиваційної сфери, сформованості професійно значущих знань та груп умінь, особистісних рис учителів, психологів та соціальних педагогів, що свідчить про ефективність розробленої андрагогічної моделі.

Висновки. Таким чином, упровадження методу моделювання до професійної підготовки майбутніх педагогів дає позитивні результати. Розроблено та реалізовано андрагогічну модель навчання в системі освіти дорослих. Виявлено головну відмінність андрагогічної моделі навчання від педагогічної, яка полягає в тому, що в ній учень/студент постає як суб'єкт освітнього процесу. Проаналізовано соціально-психологічні установки учнів/студентів: самосвідомість, досвід, готовність до навчання (мотивація) і мету навчання, використання отриманих знань, умінь, навичок, участь у процесі навчання. Визначено діяльнісні й рольові установки учнів/студентів та педагогів, специфіку організації процесу навчання, що передбачає самостійне визначення параметрів навчання і формування знань, умінь і навичок, побудову індивідуальної траєкторії навчання. Розроблені андрагогічні моделі професійно-педагогічної освіти вміщують основні концептуальні засади: теоретико-методологічний, методичний, технологічний та результативний блоки, що спрямовано на реалізацію соціального замовлення на сучасного фахівця гуманітарного психолого-педагогічного профілю

Перспективи. Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. До подальших наукових пошуків можна віднести: обґрунтування шляхів інтеграції вітчизняної системи освіти дорослих в Європейську освітню систему; забезпечення академічної мобільності

студентів; розробку варіативних моделей та технологій професійної підготовки андрагогів у закладах вищої освіти. Крім того передбачається розробка наукових проектів які б сприяли збалансованому (усталеному) розвитку освіти дорослих упродовж життя як чинника формування громадського суспільства в Україні шляхом створення системи підготовки та сертифікації професіоналів з освіти дорослих на основі європейського досвіду. З цією метою вітчизняними науковцями розробляється базова навчальна програма для підготовки тренерів для тренерів з освіти дорослих національного рівня відповідно до міжнародних стандартів освіти дорослих і національного освітнього стандарту. Розглядається також можливість створення галузевих навчальних програм освіти дорослих на базі навчальної програми тренерів для тренерів з освіти дорослих. Передбачено розробку навчально-методичного забезпечення для підготовки і сертифікації професіоналів у сфері освіти дорослих на національному рівні; удосконалення регіональної освітньої політики, можливість ефективної взаємодії формальної та неформальної освіти дорослих в Україні; створення умов сприяння професіональному та особистісному зростанню фахівців, які працюють у сфері освіти дорослих.

Література

- ГОНЧАРЕНКО С. У., 2008. *Педагогічні дослідження: методологічні поради молодим науковцям.* / С. У. Гончаренко – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця». 278 с.
- КУЗЬМЕНКО Б. В., 2008. *Моделювання систем* / Б. В. Кузьменко, О. А. Чайковська. К.: Вид-во КНУКМ. 134 с. ISBN 966-602-141-2;
- КУЛЮТКИН Ю. Н., 1985. *Психология обучения взрослых* : учеб. пособ. / Ю. Н. Кулюткин. М.: Просвещение. 128 с. ISBN 966-602-141-2;
- ЛИПИНА Т. А., 2005. *Развитие профессионализма педагогов техникума:* дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 /Липина Татьяна Алексеевна. Нижний Новгород. 198 с.
- ОБРАЗЦОВ П. И., 2004. *Методы и методология педагогического исследования* /П. И. Образцов. – СПб.: Питер. 268 с.
- ЛУК'ЯНОВА Л.Б. Ред., 2012. *Освіта дорослих: теоретичні і методологічні засади:* [монографія] / авт. кол.: Лук'янова Л. Б., Сігаєва Л. Є., Аніщенко О. В. та ін. К.: Педагогічна думка. 420 с.
- СИДОРЧУК Н. Г. 2006. *Модель системи професійно-педагогічної підготовки студентів університетів у контексті вимог єдиного європейського освітнього простору* / Н. Г. Сидорчук // Професійно-педагогічна освіта : сучасні концептуальні

моделі та тенденції розвитку: [монографія] / [О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, Н. Г. Сидорчук та ін.]; за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. С. 51–67.

ШАНСКОВА Т. І., 2015. *Професійна підготовка фахівців гуманітарного профілю в умовах другої вищої освіти: теорія і методика*: [монографія] / Т. І. Шанскова. – / за заг. ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка. 384 с.

Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку. 2008: [монографія] / авт. кол. О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька та ін. ; за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк. – [вид. 2-е, доп.]. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 396 с.

Професійна освіта: андрагогічний підхід. 2018: монографія / кол. авторів; за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид. О.О. Евенко, 452 с. .

Теорія і практика професійної майстерності в умовах цілежиттєвого навчання. 2016: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во Рута. 400 с. ISBN 978-617-581-303-3.

ЯКСА Н.В., 2009. *Професійна підготовка майбутніх учителів: теорія і методика міжкультурної взаємодії в умовах Кримського регіону*: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка. 552 с.

KNOWLES M.S., 1980. *The modern practice of adult education: from pedagogy to andragogy* / Malcolm Shepherd Knowles. – London: Cambridge Book Company. 400 p.

1. Dubasenyuk Alexandra Antonovna
2. Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
3. Zhytomyr Ivan Franko State University
4. Velyka Berdychivska str, 40, 10008, Ukraine
5. dubasenyuk@ukr.net
6. Professor of the Department of Pedagogy,.
7. Honored Academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
8. «Професійно-педагогічні задачі: типологія та технологія розв'язання» (2010),
9. «Методологія наукової діяльності» (2012),
- 10.«Методика викладання педагогіки» (2014),
- 11.«Методологія і методи науково-педагогічного дослідження» (2016).
- 12.«Практикум з педагогіки» (2017),